

Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Koulukuraattorit ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (HE 165/2021 vp)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin esitettävät muutokset

7 § Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kuraattorin (7 § 2 mom.) kelpoisuudeksi seuraavaa: *”Kelpoinen toimimaan kuraattorina on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7 §:n (sosiaalityöntekijä) tai 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (sosionomi). Lisäksi kelpoinen on henkilö, jolla on tehtävään soveltuva sosiaali- tai kasvatusalalle taikka käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto. Koulutukseen tulee sisältyä tai sen lisäksi tulee olla suoritettuna 60 opintopisteen laajuiset korkeakouluopinnot, joiden tulee muodostua sosiaalityön yliopisto-opinnoista tai sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun korkeakoulututkintoon kuuluvista opinnoista. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava opiskeluhuollon psykologin ja sellaisen vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö (sosiaalityöntekijä).”*

Hallituksen esityksessä (s. 11) todetaan, että *”kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitaan vahvan osaamisen omaavaa ja ammattitaitoista kuraattoria, jolloin kelpoisuus kuraattorin tehtävään tulisi olla laissa täsmällisesti määritelty ja että kuraattorin kelpoisuusehtojen täsmällisyys tukisi ammattitaitoisen kuraattorin rekrytointia.”* Nykyinen voimassa oleva kuraattorin kelpoisuus on tulkinnanvarainen ja epätasainen. Hallituksen esitys uudeksi kuraattorin kelpoisuudeksi ei myöskään täytä täsmällisyyden kriteereitä, koska *”tehtävään soveltuva sosiaali- tai kasvatusalalle taikka käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto”* on monitulkintainen. Hallituksen esityksessä (s. 30) todetaan, että *”sosiaalialalle, kasvatusalalle ja käyttäytymistieteisiin suuntautuvia koulutusohjelmia ja oppiaineita ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi. Työnantajan on arvioitava koulutuksen sisällön perusteella tutkinnon soveltuvuus, mutta kuitenkin niin, että tutkinnon sisällön on suuntauduttava kokonaisuudessaan riittävästi jollekin momentissa mainitulle alalle.”* Edellä mainittu laaja koulutus pohja ei suinkaan helpota, vaan monimutkaistaa ja vaikeuttaa edelleen rekrytointia. Rekrytoijille aiheutuu kohtuuton tehtävä ja suuri hallinnollinen työ monien eri koulutusten sisältöjen vertaamisesta, sopivuuden ja kelpoisuuden selvittämisestä kuraattorin tehtävään sosiaalityöntekijän ja sosionomin lisäksi. Lisäksi käytännössä on haasteellista toteuttaa sosiaalihuoltolain soveltamisoppaankin (STM:n julkaisu 2017:5, 24) ohjetta: *”kuraattorityötä tekevät henkilöt, jotka eivät ole sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, voidaan katsoa sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaiseksi muuksi asiakastyöhön osallistuvaksi henkilöstöksi. Kuraattoripalvelun toteutumisesta vastaa jatkossakin aina viime kädessä sosiaalihuollon ammattihenkilö. Jos kuraattori ei ole sosiaalihuollon ammattihenkilö, vastuu on vastaavalla kuraattorilla”.*

Sivuaineena ja avoimessa yliopistossa suoritettujen sosiaalityön 60 opintopisteen opinnot eivät sisällä käytännön harjoittelua, joka kuuluu pakollisena sosiaalityön pääaineopiskeluihin sosiaalityön menetelmien oppimiseksi käytännössä. Kyseiset opinnot eivät siis tuottaisi sosiaalityössä tarvittavaa käytännön työn osaamista. Lisäksi sosionomin tutkintoon sisältyviä 60 opintopisteen opintoja, joilla voisi saada kuraattorin kelpoisuuden, ei ole millään tavalla esityksessä määritelty, mitä ne ovat. Esitetyt 60 opintopisteen laajuiset sosiaalityön lisäopinnot ja vastaava määrä sosionomikoulutuksen opintoja eivät myöskään ole riittäviä suorituksia sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamiseksi. *Sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamisen edellytyksenä on sosiaalityön pääaineopintojen suorittaminen tai sosionomin (AMK) tutkinto.*

Koulukuraattorit ry kannattaa kuraattorin kelpoisuudeksi hallituksen esityksessä esitettyä vaihtoehtoa kaksi (5.1), jonka mukaan kelpoinen kuraattorina toimimaan on sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7 §:n sosiaalityöntekijä tai 8 §:n 1 momentin sosionomi. **Kyseinen kelpoisuus edistää oppilaiden ja opiskelijoiden asiakasturvallisuutta, palvelujen laatua ja yhdenvertaisuutta.**

Vaihtoehto kaksi täyttää edellä mainitun täsmällisyyden vaatimuksen kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä. Vastaavasti täsmällisyyden vaatimuksen täytti myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1.8.2014) säädetty alkuperäinen kuraattorin kelpoisuus (7 § 2 mom.): ”Kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 6 §:n (sosiaaliohjaaja) mukainen kelpoisuus. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, jolla on mainitun lain 3 §:n (sosiaalityöntekijä) mukainen kelpoisuus sekä psykologin palveluja.” Tämä määrittely oli selkeä, jonka mukaisesti kunnissa lähdettiin toteuttamaan kuraattorien rekrytointia 1.8.2014 alkaen. Hallituksen esityksen (67/2013) mukaan kuraattorin kelpoisuuden säätäminen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:n mukaiseksi **sosiaalialan ammatilliseksi koulutukseksi** nähtiin tarpeelliseksi, jotta oppilaat ja opiskelijat saataisiin yhdenvertaiseen asemaan kuraattorin palvelujen laadun osalta eri kunnissa. Oikeuskansleri oli huomauttanut useasti ennen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaan tuloa, ettei yhdenvertaisuus opiskeluhuoltopalvelujen saatavuudessa toteudu, mutta ongelmia oli ollut myös palvelujen sisällön ja laadun osalta kuraattorien monenlaisen koulutuspuheen vuoksi. Lisäksi sivistysvaliokunta korosti oppilas- ja opiskelijahuoltolakia koskevassa mietinnössään (14/2013 vp) erityisesti, että **jatkossa on koulutettava riittävästi koulukuraattorin tarkennettuja kelpoisuusehtoja täyttävää henkilökuntaa eli sosiaalityöntekijöitä ja sosionomeja.**

Kuraattorin kelpoisuuden täsmällisen määrittelyn aikaa kesti kuitenkin vain vajaa puoli-toista vuotta, kun joulukuussa 2015 julkaistiin Oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön soveltamisohje (STM:n Kuntainfo 13 a/2015), jossa yllättäen oli uusi tulkintaohje kuraattorin kelpoisuudesta. Sen mukaan kuraattorin kelpoisuutta koskevia säännöksiä oli tulkittu siten, että sosiaaliohjaajan lisäksi ”kuraattorin tehtävään soveltuu myös alalle soveltuva yhteiskunta- tai käyttäytymistieteiden korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu sosiaalityön aineopinnot”. Tällainen kuraattorin kelpoisuuden laajentaminen ilman minkäänlaisia perusteluja herätti sekä työnantajien että kuraattorien keskuudessa suurta epätietoisuutta siitä, millä kelpoisuudella kuraattorit tulisi rekrytoida, koska esitys oli ristiriidassa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (7 §:n 2 mom.) säädetyn sosiaaliohjaajan kelpoisuuden kanssa. Vuonna 2016 hallituksen toteuttamien norminpurkutalkoiden myötä kuraattorin kelpoisuus määriteltiin 1.1.2017 alkaen vielä laajemmaksi ja epätasemmaksi. *Keskeinen puute kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä tuolloin oli se, ettei siinä riittävästi*

huomioitu keväällä 2016 voimaan tullutta sosiaalihuollon ammattihenkilölakia (817/2015), koska uusi kuraattorin kelpoisuus alkoi mahdollistaa myös ei laillistettujen henkilöiden valinnan kuraattorin tehtäviin.

Koulukuraattorit ry huomauttaa, että kuraattorin kelpoisuuteen liittyvät tulkintaongelmat poistuvat vasta sitten, kun kuraattorin kelpoisuusmomentti (7 § 2 mom.) täsmennetään vastaamaan ja koskemaan vain sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaista sosiaalityöntekijää (7 §) tai sosionomia (8 § 1 mom.)

Lausuntokierroksen palaute

Hallituksen esitysluonnoksessa oli arvioitavana hallituksen laajennettu kuraattorin kelpoisuusesitys ja vaihtoehtona (5.1) sosiaalityöntekijän tai sosionomin kelpoisuus. Hallituksen esityksen mukaan lausuntoja annettiin yhteensä 73. Lausuntoja annettiin kuitenkin 74, mutta Raision kaupungin lausunto on jäänyt lausuntolistauksesta pois. Hallituksen esityksessä todetaan, että *"lähes kolmasosa lausunnonantajista kannatti hallituksen esityksessä ehdotettua muotoilua kuraattorin kelpoisuudeksi."* Näyttää kuitenkin siltä, että hallituksen esitystä on kannattanut vain noin 24 % lausunnonantajista (18). Kapea-alainen kannatuspohja muodostuu pääasiassa koulutuksen edustajista: Bildningsalliansen rf, Opetushallitus, OAJ, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, Koulutuskuntayhtymä OSAO, Suomen kansanopistoyhdistys, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys Amke, Pro Lukio, Suomen lähilukioyhdistys, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen rehtorit ry, Valtiovarainministeriö, Helsinki, Espoo, Oulu, Raisio ja Siipoon kunta.

Nykyistä laajaa ja epätäsmällistä kelpoisuutta lausunnonantajista (6) kannatti noin 8 %. Lausunnonantajista (14) noin 19 % esitti kuraattorin kelpoisuudeksi jonkinlaista omaa esitystä, joka poikkesi jollakin tavalla kummastakin esitysluonnoksessa olleesta ehdotuksesta. Omia esityksiä tehtiin erityisesti Pohjanmaan rannikkoseudun ruotsinkielisten kuntien (Kristinestad, Korsholm, Korsnäs, Nykarleby, Närpes, Pedersöre, Vasa) taholta. Lausunnonantajista (9) 12 % ei ottanut kantaa kelpoisuuteen.

Hallituksen esityksen mukaan *"runsas kolmasosa eli noin 36,5 % (27), kannatti esityksen 5.1. kohdassa esitettyä vaihtoehtoista mallia kuraattorin kelpoisuudeksi. Tätä mallia kannattivat etenkin sosiaali- ja terveysministeriö ja sen alaiset virastot ja toimijat ja jotkut kunnat."* **Sosiaalityöntekijä tai sosionomi -esitys sai siis selvästi enemmän kannatusta kuin hallituksen laajennettu esitys tai joku muu lausunnonantajien ilmaisema kelpoisuusesitys.** Kaikkiaan sosiaalityöntekijä tai sosionomi -esitys sai laajapohjaisen tuen eri lausunnonantajilta. Sitä kannatti sosiaali- ja terveysministeriö, STM:n vammaisneuvosto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, suuret palkansaaajien keskusjärjestöt SAK ja STTK, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Koulukuraattorit ry, Sosiaalityöntekijöiden seura ry, Psykologiliitto, Lukioalaisten Liitto, suuret kaupungit (Tampere, Vantaa, Jyväskylä, Lahti), pienet kaupungit (Kangasala, Orimattila), Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia, Savon koulutuskuntayhtymä ja Savon ammattiopisto, Hevosopisto Oy ja Vammaisfoorumi ry.

Hallituksen esityksen mukaan (s. 32) ”*Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että vaihtoehtona ehdotettua kelpoisuutta, joka rajattaisiin vain sosiaalityöntekijään ja sosionomiin, voisi olla käytännössä mahdotonta perustella riittävästi suhteellisuusarviointidirektiivin mukaisesti ottaen huomioon kuraattorin tehtävien laaja-alaisuus ja se, että nykyinen kuraattorin kelpoisuus ei ole aiheuttanut ongelmia.*” Edellä esitetty väite tuntuu erikoiselta ja mitä tässä tarkoitetaan ”kuraattorin tehtävien laaja-alaisuudella”? Ja mihin perustuu väite, että nykyinen kelpoisuus ei ole aiheuttanut ongelmia? Se on epäselvyydessään aiheuttanut paljon ongelmia rekrytoinnissa ja myös sen ongelman, että kuraattorin tehtäviin ei ole valittu sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, joiden palveluihin oppilailta ja opiskelijoilla on perusoikeus. **Voidaanko sosiaalihuollon ammattihenkilölaki sivuuttaa suhteellisuusarvioinnissa?** Hallituksen esityksen mukaan ”*Myöskään Sosiaali- ja terveysalan lupavirasto Valvira ei lausunnossa 24.6.2021 pitänyt tarpeellisena hallituksen esityksessä esitettyä tiukempaa sääntelyä, vaan totesi, että tiukempi sääntely kapeuttaisi ammatillista osaamista oppilashuollossa ja entisestään niukkoja sosiaalityön resursseja siirtyisi oppilashuoltoon.*”

Valvira ei kuitenkaan lausunnossaan ilmaissut asiaa edellä kerrotulla tavalla vaan totesi seuraavasti: ”*Sosiaalityöntekijä tai sosionomin vaihtoehdon valinta voi Valviran näkemyksen mukaan johtaa siihen, että ammatillinen osaaminen oppilashuollossa kapeutuu ja entisestään niukkoja sosiaalityön resursseja siirtyy oppilashuoltoon. Valviran näkemyksen mukaan kuraattoreita koskevat säännökset ovat sekavia ja osittain vanhentuneita. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukainen ammattihenkilövalvonta koskee sosiaalihuollon tehtävissä toimivia sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Valvira toteaa lausunnossaan, että mikäli kuraattoritoiminta katsotaan sosiaalipalveluksi, tulisi kuraattoreiden valvonnasta säätää oppilas- ja opiskelijahuoltolaisissa yksiselitteisesti.*” Koulukuraattorit ry huomauttaa, että kuraattoripalvelu on oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisen opiskeluhuoltopalvelun ohella säädetty sosiaalipalveluksi jo vuonna 2014 sosiaalihuoltolaisissa (1301/2014, 14 §). Kuraattoripalvelut siirtyvät kuntien järjestämisvastuulta 1.1.2023 alkaen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä uusien hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Tähän muutokseen liittyen opiskeluhuollon kuraattoripalvelut on säädetty 29.6.2021 sosiaalihuollon muuttamista koskevalla lailla (635/2021) edelleen sosiaalipalveluiksi (14 § 13 b: Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut). Samassa yhteydessä sosiaalihuoltolakiin lisättiin uusi 27 c §: Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut, jossa säädetään opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisestä hyvinvointialueella. Nämä muutokset tulevat voimaan 1.1.2023. Osa kuraattoreista on jo nyt sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa (esimerkiksi Eksote, Essote, Siunsote, Oulukaaren kuntayhtymä). Lisäksi Jyväskylä ja Vaasa ovat siirtämässä jo 1.1.2022 kuraattori- ja psykologipalvelut sosiaali- ja terveydenhuollon alaisuuteen tai hyvinvointikuntayhtymään. Valviran lausuntoon viitaten opiskeluhuollon kuraattoritoiminta on siis säädetty sosiaalipalveluksi. **Tämän mukaan tulevilla hyvinvointialueilla toimivien kuraattorien tulee olla laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, joita Valviran tulee yksiselitteisesti valvoa kuten muitakin sosiaalihuollon ammattihenkilöitä.**

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (HE 354/2014 vp) säätämisen yhtenä tavoitteena vuonna 2015 oli nimenomaan se, että samoissa yksiköissä tai samojen asiakkaiden kanssa työskentelevät sosiaalihuollon ja terveydenhuollon työntekijät olisivat sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja valvonnan suhteen samanlaisessa asemassa. Terveydenhuollon ammattihenkilölaki on säädetty jo vuonna 1994. Opiskeluhuollon kuraattorit, vastaavat kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit työskentelevät kouluissa ja oppilaitoksissa samojen asiakkaiden kanssa ja 1.1.2023 alkaen he kaikki työskentelevät

hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa. Ei ole oikein, että osa lakisääteisiä opiskeluhoitopalveluja antavista kuraattoreista olisi edelleen ei laillistettuja ammattihenkilöitä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus julkaisivat toukokuussa 2021 raportin Voimavarana yhteistyö – Opiskeluhoitopalvelujen seuranta. OPA 2020 perusopetus, jossa kerrotaan perusopetuksen opiskeluhoitopalvelujen tilanteesta kouluvuonna 2019–2020, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-654-1>. Yhtenä toimenpide-ehdotuksena (kohta 4.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus esittävät, että kuraattorilta edellytetään sosiaalihoollon ammattihenkilön pätevyyttä ja vastaavien kuraattorien kelpoisuutta valvotaan.

Oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus laillistettujen sosiaalihoollon ammattihenkilöiden palveluihin

Hallituksen esityksessä todetaan ennaltaehkäisevän työn kannalta olevan tärkeää, että psykologian ja sosiaalialan asiantuntemusta on käytettävissä jo ennen lastensuojelun ja muiden korjaavien toimenpiteiden tarpeen syntymistä. Esityksessä todetaan myös, että ”*oppilaitoksissa tarvitaan sekä kasvatustieteen, terveydenhuollon että sosiaalihoollon asiantuntemusta. Kuraattorien kelpoisuuden määrittely laillistetuksi sosiaalihoollon ammattihenkilöksi varmistaisi laadukkaan sosiaalialan asiantuntemuksen oppilaitosympäristössä. Kuraattori on ainoa sosiaalihoollon ammattilainen oppilaitoksessa ja hänen on pystyttävä itsenäisesti tuomaan sosiaalihoollon asiantuntemus kouluympäristöön.*” Kuraattorin kelpoisuuden tulee siis olla linjassa sosiaalihoollon ammattihenkilölain kanssa, joka määrittelee sosiaalityöntekijän (7 §) ja sosionomin (8 § 1 mom.) sosiaalihoollon laillistetuiksi ammattihenkilöiksi. Sosiaalihoitolaiki (1301/2014, 14 § 13 b) määrittelee kuraattorin tehtävän sosiaalipalveluksi, jota toteuttavat sosiaalihoollon ammattihenkilölain mukaiset ammattihenkilöt. Kuraattorin työtä määrittelee myös laki sosiaalihoollon asiakasasiakirjoista (254/2015, 3 §) ja laki sosiaalihoollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n mukaan vain sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö voi arvioida alaikäisen oikeutta itsenäiseen asiakkuuteen. Kuraattorien työ on päivittäisen opiskeluhoitotyön ohella myös sosiaalihoollon ja lastensuojelun osaamiseen kytkeytyvää ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea sekä myös mielenterveyttä tukevaa työtä. Sosiaalihoollon ja sosiaalityön osaaminen ei saisi heikentyä kouluissa ja oppilaitoksissa. Nykyään kouluissa ja oppilaitoksissa kuraattorin työ on enenevässä määrin myös mielenterveyttä lasten, nuorten ja aikuisten mielenterveysongelmien kasvun vuoksi. Tästä syystä useilla paikkakunnilla kuraattoreilla on ollut mahdollisuus käydä esimerkiksi masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu IPC-menetelmä-koulutus.

Kuraattorityön asiantuntijuutta määrittelee oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) lisäksi sosiaalihoitolaiki (1301/2014). Sosiaalihoitolain hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät neuvonta ja ohjaus sekä rakenteellisen sosiaalityön velvoitteet koskevat myös kuraattoreita. Sosiaalihoitolain 6§:n mukaan *Kunnan asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihoollon neuvontaa ja ohjausta. Erytystä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Neuvontaa ja ohjausta järjestäessään sosiaalihoollon on tarvittaessa toimittava yhteistyössä terveydenhuoltolain (1326/2010) 13 §:ssä tarkoitettua terveysneuvontaa järjestävän perusterveydenhuollon sekä muiden toimialojen kanssa. Rakenteellisella sosiaalityöllä 7§:n mukaan on*

huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa laillistettuja ammattihenkilöitä tuomaan osaan mistään vahvemmin muiden toimialojen käyttöön. Täten oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukainen kuraattorin antama opiskelun ja koulunkäynnin tuki ja ohjaus vaatii vahvaa sosiaalihuollon asiantuntijuutta.

Hallituksen esityksessä korostetaan useassa kohdassa yhdenvertaisten ja tasalaatuisten sekä tasa-arvoisten palvelujen saamista. Kuraattorin kelpoisuuden laajentamisesityksestä seuraisi kuitenkin edelleen se, että oppilaiden, opiskelijoiden ja perheiden näkökulmasta yhdenvertaisuus kuraattorin palvelujen sisällön ja laadun suhteen ei toteutuisi koulu- ja oppilaitosyhteisöissä. Oppilaiden, opiskelijoiden, perheiden sekä kuraattorien itsensä näkökulmasta kuraattorin kelpoisuus on myös oikeusturvakysymys. Huoltajien ja asiakkaiden on tiedettävä, kuka heitä palvelee ja millä koulutuksella. Oppilailla ja opiskelijoilla on oltava yhtäläinen perusoikeus saada opiskeluhuollon kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua samalla tavalla kuin he saavat opiskeluhuollon psykologilta, terveydenhoitajalta ja lääkäriltä terveydenhuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua sekä vastaavalta kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua. **Myös kuraattori ja vastaava kuraattori ovat tällä hetkellä toisiinsa nähden eriarvoisessa asemassa sosiaalihuollon laillistamisen näkökulmasta, kun kuraattorina voi toimia ei laillistettu henkilö ja vastaavan kuraattorin tulee olla laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö. Tällainen eriarvoinen ja syrjivä tilanne ei saa enää jatkua, vaan kuraattorin tulee myös olla vastaavan kuraattorin tavoin laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö.**

Lapsen edun toteutuminen

Hallituksen esityksessä (s. 24) todetaan, että *lapsen ja nuoren etu toteutuisi paremmin, kun oppilaat saisivat tukea tutulta, oppilaitoksen arjessa mukana olevalta sosiaalialan ammattihenkilöltä.* Parhaillaan eduskunnassa käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä (HE 127/2021 vp) esitetään perusopetuslakiin, lakiin ammatillisesta koulutuksesta ja lukio-lakiin lisättäväksi pykälä lapsen edun ensisijaisuudesta, jota tulisi noudattaa läpileikkaavana periaatteena kaikessa lainsäädännössä. YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) 3.1 velvoittaa lapsen edun asettamisen ensisijalle kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Lapsen edun tarkoitus on varmistaa lapsen oikeuksien toteutuminen ja lapsen kokonaisvaltainen kehitys. Lapsen etu on asetettava ensisijalle kaikissa lapsia koskevissa sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa. **Koulukuraattorit ry korostaa, että myös kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä tulee kunnioittaa lapsen edun ensisijaisuutta, mikä tarkoittaa sitä, että oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus saada sosiaalihuollon laillistetun kuraattorin (sosiaalityöntekijä tai sosionomi) palveluja tulee saattaa voimaan.** Kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä näyttää valitettavasti siltä, että hallituksen esittämällä laajennetulla kelpoisuusesityksellä pyritään huolehtimaan enemmän aikuisten kuin lasten edusta. Kuraattorin kelpoisuuden määrittelyssä tulee kuitenkin ensisijaisesti kunnioittaa oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön palveluihin sekä myös sosiaalihuollon ammattihenkilölakia ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2 §, kohta 4) edellyttämiä yhdenvertaisia palveluja. On hyvin erikoista, että sosiaalihuollon ammattihenkilölain käyttöä kyseenalaistetaan jo toisen kerran kuraattorin kelpoisuuden

määrittelyn yhteydessä. Opiskeluhuollon psykologien, terveydenhoitajien ja lääkärien kohdalla terveydenhuollon ammattihenkilölain käyttöä ei kuitenkaan kyseenalaisteta työntekijäpuolesta huolimatta.

Kuraattorin osaaminen

Kuten esityksessä todetaan, kuraattorin työssä tarvittavan osaamisen näkökulmasta sosiaalihuollon ammattihenkilön kelpoisuus ei estäisi rekrytoivaa tahoja painottamasta rekrytointitilanteessa kussakin oppilaitoksessa tarvittavaa työkokemusta tai muuta suuntautumista. Hallituksen esityksessä ei mitenkään huomioida sitä, että esimerkiksi moni sosiaalityöntekijän koulutuksen saanut kuraattori on opiskellut pääaineena olevan sosiaalityön lisäksi kuraattorityötä tukevia sivuaineita kuten esim. sosiaalipsykologiaa, kasvatustiedettä, psykologiaa, sosiologiaa tai erityispedagogiikkaa. Moni kuraattori on myös suorittanut työtä tukevia eripituisia täydennyskoulutuksia esimerkiksi lastensuojelusta, ratkaisukeskeisestä työskentelytavasta, ryhmien kanssa työskentelystä, verkostotyöstä, perheterapiasta, työohjauksesta ja nepsy-valmennuksesta. Sosiaalialan ammattihenkilöiden koulutuksen keskeisenä tavoitteena on vastata asiakkaiden tarpeisiin ja osaamisen ytimen muodostavat eettiset periaatteet eli ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015, 5 §) velvoittaa sosiaalihuollon ammattihenkilön ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Lisäksi työnantajan tulee mahdollistaa sosiaalihuollon ammattihenkilön osallistuminen ammattitaidon kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.

Esityksessä todetaan, että *"myös erityistä tukea tarvitsevien lapsien, nuorten, aikuisten ja perheiden kanssa työskentely edellyttää monialaista ja laajaa osaamista, myös muiden alojen kuin sosiaalityönteiden näkökulmasta."* Näitä muita aloja ja osaamista kouluissa ja oppilaitoksissa edustavat juuri opiskeluhuollon muut työntekijät: psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit. Tärkeitä yhteistyökumppaneita koulussa ovat myös opettajat, erityisopettajat, opinto-ohjaajat ja koulunkäynninohjaajat.

Hallituksen esityksessä arvioidaan kuraattorin osaamistarpeita koulutuksen järjestäjän tarpeista käsin ja kyseenalaistetaan sosiaalityöntekijän tai sosionomin osaamisen riittävyys monenlaisiin tarpeisiin vastaamisessa. Mikä näissä tarpeissa olisi niin oleellisesti muuttunut, ettei sosiaalityön tai sosionomin koulutus pystyisi niihin enää vastaamaan? Täytyy kuitenkin muistaa, että sosiaalityön ja sosionomin koulutus valmistavat sosiaalityöntekijän ja sosionomin ammattiin samoin kuin psykologian pääaineopinnot valmistavat psykologin ammattiin. Sitä vastoin esim. kasvatustieteen, sosiaalipsykologian, sosiaalipolitiikan tai sosiologian pääaineopinnot eivät valmista opiskelijoitaan mihinkään ammattiin. Hallituksen esityksestä saa sellaisen kuvan ikään kuin koulutuksen järjestäjät olisivat jatkossakin kuraattoreiden rekrytoijia. Esityksessä ei oteta huomioon sitä, että rekrytointivastuu siirtyy väistämättä hyvinvointialueiden vastuulle 1.1.2023.

Puutteena hallituksen esityksessä on se, että siinä ei lainkaan mainita tarvetta lisätä ruotsinkielisten sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien koulusta, vaikka ruotsinkielisistä kuraattoreista mainitaan olevan pulaa. Ruotsinkielisen sosiaalityön koulutuksen puute todettiin jo syksyllä 2016 kuraattorin kelpoisuuden edellisen käsittelyn yhteydessä ja nyt ollaan samassa tilanteessa. Miksi tämä asia on jätetty hoitamatta? Yhdenvertaisuus palvelujen saamisessa ei toteudu niissä maamme ruotsinkielisissä kunnissa ja kouluissa, joissa oppilailla

ja opiskelijoilla ei ole lainkaan mahdollisuutta saada kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön palveluja, jos kuraattorina toimii esim. kehityspsykologi. Hallituksen esityksen mukaan tällainen tilanne on tällä hetkellä suuremmissa osassa ruotsinkielisistä kouluista. Esityksen ja annettujen lausuntojen perusteella tällainen tilanne voi olla Pohjanmaan rannikkoseuduilla, mutta kaikissa ruotsinkielisissä kunnissa ei ole ollut vaikeutta saada kuraattoreiksi ruotsinkielisiä sosiaalityöntekijöitä tai sosionomeja. Ei ole oikein, että hallituksen laajennetulla kuraattorin kelpoisuusesityksellä tällaisen eriarvoistavan tilanteen annettaisiin edelleen jatkaa. **Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisten sosiaalityöntekijöiden riittävästä koulutuksesta, jotta oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 2 mom.) velvoite vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) lakisääteisistä palveluista toteutuisi kaikissa suomen- ja ruotsinkielisissä kouluissa ja oppilaitoksissa. Lisäksi on huolehdittava myös riittävästä ruotsinkielisestä sosionomikoulutuksesta Yrkeshögskolan Noviassa (Vaasa ja Turku) ja Arcadassa (Helsinki).**

EU:n suhteellisuusarviointidirektiivi (EU) 2018/958

Esityksessä todetaan, että kuraattorin kelpoisuusehtojen muuttamista koskevassa valmistelussa tulee ottaa huomioon EU:n suhteellisuusarviointidirektiivin (EU) 2018/958 vaatimukset. Sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on varmistettava, että sääntely voidaan perustella yleisen edun mukaisilla tavoitteilla.

Koulukuraattorit ry katsoo kuraattorin kelpoisuusehtojen määrittelyssä yleisen edun mukaisiksi tavoitteiksi seuraavat asiat:

- 1) oppilaiden ja opiskelijoiden perusoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ammattihenkilön palveluihin (sosiaalityöntekijä tai sosionomi)**
- 2) opiskeluhuollon kuraattorin palvelujen määrittely yhdenvertaiseen asemaan laillistamisen näkökulmasta terveydenhuollon laillistettujen ammattihenkilöiden (opiskeluhuollon psykologi, terveydenhoitaja, lääkäri) kanssa ja**
- 3) opiskeluhuollon kuraattorin ja vastaavan kuraattorin määrittely yhdenvertaiseen asemaan sosiaalihuollon ammattihenkilöinä**

9 a § Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitus

Hallituksen esityksen (s.15) taulukon 2. mukaan tällä hetkellä esi-, perus- ja lisäopetuksessa on 765 kuraattoria ja toisella asteella sekä vapaan sivistystyön piirissä 381 kuraattoria, yhteensä **1146 kuraattoria**. Laskelmien lähtökohtana (s. 13) on käytetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemiä tiedonkeruita. Esi- ja perusopetusta koskevat tiedot on saatu tiedonkeruusta ”Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa: TEA 2019”, lukiokoulutusta koskevat tiedot ”Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2020” -tiedonkeruusta ja ammatillista koulutusta koskevat tiedot ”Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2020-tiedonkeruusta. Edellisten laskelmien perusteella perusopetuksen opiskeluhooltoon tarvittaisiin **156 kuraattoria** lisää hallituksen esityksessä olevan mitoituksen, yhtä kuraattoria kohden enintään 670 opiskelijaa, saavuttamiseksi. Toisen asteen kohdalla kuraattorien osalta ei lisäyksiä tarvittaisi.

Hallituksen esityksessä (s. 27) todetaan, että ”varsinaisia tilastoja opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien määrästä ei ole olemassa.” Tilastokeskus julkaisee kuitenkin vuosittain kuntasektorin kuukausipalkat ammattinimikkeiden mukaan kokoaikaisista ja osa-aikaisista

työntekijöistä. 29.4.2021 julkaistun tilaston mukaan vuonna 2020 koulukuraattoreita oli 677, kuraattoreita 304, vastaavia koulukuraattoreita 32 ja vastaavia kuraattoreita 46, **yhteensä 1059**. Vuonna 2019 kuraattoreiden yhteismäärä oli tilastokeskuksen mukaan 1029. Vastaavien koulukuraattorien ja vastaavien kuraattorien pieni määrä selittyy sillä, että vastaava -nimikettä ei juuri ole otettu kunnissa käyttöön, vaikka koulukuraattorilla tai kuraattorilla on sosiaalityöntekijän koulutus.

Nyt näyttää siltä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen **arvio** kuraattorien lukumäärästä on liian suuri. Tilastokeskuksen julkaiseman kuraattorien yhteismäärän 1059 mukaan kuraattorien lisätarve olisi 85 kuraattoria enemmän kuin hallituksen esittämä 156 kuraattoria eli yhteensä **241 kuraattoria lisää**. Tilastokeskuksen lukumääristä ei selviä, kuinka paljon kuraattoreita työskentelee perusopetuksessa ja kuinka paljon toisella asteella, mutta käytössä olevat nimikkeet ovat suuntaa antavia. Koulukuraattori -nimikettä käytetään yleensä perusopetuksessa ja kuraattori -nimikettä toisella asteella. Tilastokeskuksen tilasto osoittaa nimikkeiden osalta selvästi sen, että lakisääteiset nimikkeet kuraattori ja vastaava kuraattori eivät ole kunnissa käytössä, vaikka lain mukaan pitäisi olla.

Koulukuraattorit ry pitää erittäin tärkeänä, että opiskeluhuollon kuraattoreille ja psykologeille säädetään sitovat henkilöstömitoitukset. Hallituksen esityksen mukaan *psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa*.

Hallituksen esitys on hyvä tavoite, mutta ei riittävä opiskelijamäärän osalta. Esityksessä ei myöskään huomioida toimintayksiköiden määrää, jolla on huomattava vaikutus työn tekemiseen. Vaikka kuraattorin työalueen opiskelijamäärä olisi esitetyn suosituksen mukainen, on aivan eri asia työskennellä tuolla opiskelijamäärällä vain yhdessä tai esimerkiksi seitsemässä koulussa. Hallituksen esityksessä ei myöskään huomioida esimerkiksi erityisen tuen oppilaita tai muita seikkoja, jotka vaikuttavat selvästi työn laadukkaaseen tekemiseen.

Koulukuraattorit ry esittää henkilöstömitoitussuosituksiksi korkeintaan 500 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattori/kuraattori painokertoimineen (esim. erityisen tuen oppilaat/opiskelijat, erityisluokat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat/opiskelijat, alueen sosioekonomiset olosuhteet, alueen työttömyysaste, vuokrapainotisuus) ja korkeintaan kolme toimipistettä/vastaava kuraattori/kuraattori.

Tuolla henkilöstömitoituksella ja toimipisteiden määrällä olisi nykyistä huomattavasti paremmat mahdollisuudet vastata kuraattorin asiakastyötä koskeviin aikamääreisiin (OHL 15 §) ja toteuttamaan sekä lakisääteistä yhteisöllistä että yksilökohtaista opiskeluhohtotyötä. Mitoituksen pitäisi olla sellainen, että se mahdollistaisi myös työn kehittämiseen tarvittavan ajan. Samansuuruinen henkilöstömitoitus (500 oppilasta/opiskelijaa) vastaavalla kuraattorilla/kuraattorilla ja psykologilla sekä samansuuruinen toimipisteiden määrä mahdollistaisi tiiviimmän työparityöskentelyn opiskeluhuollon kuraattorin ja psykologin kesken.

Kuraattoreita koskeva siirtymäsäännös

Hallituksen esityksessä ei ole mainittu siirtymäsäännöspykälän numeroa. Ilmeisesti se olisi oppilas- ja opiskelijahuoltolain 28 §, jossa tällä hetkellä säädetään kuraattorin siirtymäsäännöksistä.

Hallituksen esityksen (s. 31) siirtymäsäännöksen mukaan henkilö, joka tämän lain voimaan tullessa hoitaa kelpoisena kuraattorin tehtäviä virka- ja työsuhteessa, mutta ei täytä

lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentin mukaisia kuraattorin kelpoisuusehtoja, olisi tämän lain voimaan tulon jälkeenkin edelleen kelpoinen toimimaan kuraattorina. Tämä mahdollistaisi myös sen, että kyseiset kuraattorit voisivat säilyttää kelpoisuuden, vaikka vaihtaisivat työpaikkaa lain voimaan tulon jälkeen. **Koulukuraattorit ry huomauttaa, että he eivät kuitenkaan edelleenkään olisi sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä.** Ja voisivatko he todella tulla valituiksi uuteen kuraattorin tehtävään hyvinvointialueilla, joissa työntekijöiltä edellytetään sosiaalihuollon ammattihenkilön pätevyyttä. Antaisiko hallituksen laajennettu esitys mahdollisesti katteettomia lupauksia hakijoille?

Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf
Mira Kumpula
puheenjohtaja

Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf
Satu Jokelainen
varapuheenjohtaja